

נייר עמדה בנושא

הצעת חוק הדיור המוגן, התש"ע-2010

הצעת החוק

הצעת חוק הדיור המוגן, התש"ע-2010 נועדה להגדיר במדויק את חובותיו של בית דיור מוגן כלפי הזקנים המתגוררים בו. הנחת המוצא של הצעת החוק היא כי הזקנים מהווים שכבה סוציאלית חלשה הזקוקה לסיוע והגנה מיוחדים, ומשום כך חובתו של המחוקק לעמוד להם לעזר.

בתוספת לחוק מובאים השירותים שאותם חייב הדיור המוגן להפעיל בעבור המתגוררים בו.¹ שירותי החובה כוללים: שירותי אחזקה, ניקיון, שמירה, בריאות, עזרה ראשונה, תרבות וחברה ועבודה סוציאלית.

מטרת נייר עמדה זה לבחון את היחס הראוי לזקנים ואת שירותי החובה הנצרכים בכדי ליישמו, מנקודת המבט היהודית.

"מבט יהודי" על היחס הראוי לזקן

על פי המבט היהודי – **וכך גם על פי הצעת החוק** – זקנים זקוקים לסיוע פיזי, והם אינם מסוגלים לעבוד בעבודות הדורשות מאמץ פיזי משמעותי.²

לעומת זאת, בניגוד לרוח הצעת החוק, אין להתייחס לזקנים רק כחלשים ונזקקים אשר מהווים נטל על החברה, אלא כמי שמסוגלים להועיל ולתרום לחברה במגוון דרכים אשר אינן דורשות מאמץ פיזי משמעותי. תפקידה של החברה הוא לאפשר להם לתרום לה על פי יכולותיהם.

דוגמא קלאסית לתפיסה זו אנו מוצאים בתפקיד הלויים במשכן במדבר סיני. עד גיל 50 נדרשו הלויים לעסוק בעבודה פיזית, הכוללת פירוק, הרכבה והובלה של המשכן וחלקיו במסעות המדבר. אולם, מגיל 50 ואילך נפטרו הלויים מהעבודה הפיזית המאומצת, אך בד בבד לא הורחקו כלל מהמשכן, אלא אדרבה המשיכו לשרת שם כשוערים, שומרים ומשוררים. בכך איזנה התורה בין הצורך להקל על המאמץ הפיזי בתקופת הזקנה, ובין הרצון לאפשר לאנשים בגיל זה עשייה ותרומה לחברה ולקודש שבה בדרכים חלופיות.

תרומתו הייחודית של הזקן לחברה באה לידי ביטוי במיוחד ביכולת להעמיד את ניסיון חייו³ ואת יישוב דעתו⁴ לטובת הכלל. התורה מעודדת את האדם הצעיר, הבלתי מנוסה בנפתולי החיים, לפנות בשאלות אל שכבות הגיל הבוגרות: "שְׂאֵל אֲבִיךָ וְיִגְדֶלְךָ וְקִנְיֶךָ וְיִאמְרוּ לְךָ".⁵ מתוך תפיסה זו ראו חכמים אפילו בעצם הכינוי "זקן" רמז לעומק ולחכמה המאפיינים אותו: "זקן - זה קנה חכמה".⁶

מתוך תובנה זו, תפקידן של המסגרות המיועדות ל"גיל השלישי" הוא לא רק לסייע לזקנים, אלא מחובתן לעודד ולאפשר להם לתרום לחברה באופן הייחודי להם, בהתאם ליכולותיהם.

בנוסף לכך, מתן האפשרות לזקנים להיות מהתורמים לחברה ולא רק מהזקוקים להגנתה חשוב ביותר לא רק בעבור החברה, אלא גם בעבור תחושות הסיפוק הרגשי והמימוש העצמי של הזקנים עצמם.

על פי המבט היהודי, העשייה האנושית בכל שלב ושלב של החיים חשובה מאוד ומודגשת בפסוקים ובמקורות רבים. כך למשל קהלת, אשר הרבה לתאר את המציאות האנושית כ"הבל הבלים", משבח ארבע פעמים בספרו את מי ששמח במעשיו ובעמלו: "וְיָרְאֵתִי כִּי אֵין טוֹב מֵאֲשֶׁר יִשְׂמַח הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו כִּי הוּא חָלְקוֹ כִּי מִי יִבְיָאֵנוּ לְרֵאוֹת בְּמָה שְׂיִהְיֶה אַחֲרָיו".⁷

עובדה זו נכונה ביחס לכל אדם, וביתר שאת ביחס לאדם מבוגר, שכבר עבר את רוב שנות חייו ואינו עובד במסגרת קבועה. תרומה זו תיתן לזקן סיפוק, ותמצב אותו מבחינה חברתית במקומו הראוי לו כמי שפועל ותורם לכלל מיכולותיו, מחכמתו ומניסיונו העשיר.

לסיכום, עמדת רבני צהר היא כי יש להוסיף לרשימת שירותי החובה סעיף 8 ובו ייכתב: שירותי התנדבות או כל שירות אחר המאפשר למבוגר ללמוד, להתפתח ולתרום לחברה בהתאם ליכולותיו.

¹ התוספת מופיעה בסיום הצעת החוק תחת סעיף 19(א).

² עיינו קהלת יב, א ורש"י שם; תהלים עא, ט; תנחומא מקץ י.

³ עיינו קידושין לג ע"א.

⁴ עיינו רמב"ם, מורה הנבוכים ג, נא.

⁵ דברים לב, ז.

⁶ מדרש אגדה בראשית כד, א. וכך כתב הרב שמשון רפאל הירש בפירושו על התורה ויקרא יט, לב לגבי החובה לכבד זקנים: "החולק כבוד לשיבה, מכבד את הניסיון; הווה אומר: הוא מכבד את ההכרה האנושית הטבעית, המבשילה על ידי תופעות ומאורעות חוזרים של הטבע והחיים".

⁷ קהלת ג, כב.